

Keskustelua

Reunahuomautus aleutin kielestä

Virittäjän numerossa 2/1994 kirjoitti prof. Terho Itkonen perusteellisen juhlakirjoituksen ansioituneen norjalaisen kielentutkijan Knut Bergslandin 80-vuotispäivän johdosta. Kirjoitus antaa kattavuudestaan ja kohteensa kiistämättömän suurista ansioista huolimatta aiheen pieneen kommenttiin, jonka sisältö on valitettavan surullinen. Kävin nimittäin kesällä 1994 Atkassa, ja viikon pituisen vierailuni aikana otin selvää siitä, kuinka moni tuon kylän asukas vielä puhuu aleutin kieltä. Atkanhan tiedettiin 1970-luvun alussa olleen viimeinen paikka, missä aleuttilapset vielä osasivat puhua kieltään. Muualla olivat aleutit jo alkaneet puhua englannin kieltä.

Kävi ilmi, että Atkassa asuu 75 aleuttia, joista aleutin kieltä puhuu 44. Nuorin näistä on 24-vuotias. Nuoremmissa ikäryhmistä löytyi neljä marginaalista puhujaa, loput ymmärtävät aleutin kieltä kouluopetuksen ansiosta enemmän tai vähemmän.

Hämmäntävää tässä tilanteessa on se, että saarella ei asu ympärivuotisesti yhtään valkoisista amerikkalaista, ja kuitenkin englannin kieli on syrjäyttämässä saaren alkuperäiskielen. Syynä voi Alaskassa aiemmin harjoitetun rasistisen kieli- ja koulutuspolitiikan lisäksi olla se, että 1960- ja 1970-luvuilla saaren nuorisot lähetettiin lukioon muualle, missä englannin kieli ja angloamerikkalainen kulttuuri sai yllättävän heistään. Toisaalta aleuttivanhemmat ovat saattaneet ajatella, että englannin kielen taito on amerikkalaisessa yhteiskunnassa välttämätön

edellytys taloudelliselle menestykselle, ja varmistaakseen tämän taidon lapsilleen he ovat ryhtyneet puhumaan kotona englantia. Oli syy mikä tahansa, on selvää, että aleutin kielen kohtalon hetket alkavat olla käsillä.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että itäisten aleuttimurteiden alueella Nikolski-niminen kylä uhmasi myös pitkään englannin kielen ylivaltaa. Vielä 1950-luvulla, mahdollisesti 1960-luvullakin, Nikolskin lapset oppivat ensimmäisenä kielenään aleuttia. Nyt siellä on jäljellä vain 20 asukasta, joista 17 on aleutteja. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ovat kaikki yli 50-vuotiaita. Lapsia ei kylässä ole ensimmäistäkään.

Prof. Itkosen mainitsema aleutin kielen sanakirja (aleutti-englanti), joka sisältää myös aleutin sanaston eskimo-aleuttilaiset etymologiat, ilmestyi painosta loppukeväästä 1994. Suurimpana yksittäisenä lähteenä prof. Bergsland on tässä työssä käyttänyt atkalaisen ortodoksipapin Jakov Netsvetovin (1804–1864) kokoamaa 6 000 sanan sanakirjan käsikirjoitusta, joka ennen löytymistään oli pitkään maannut anonyymina Yhdysvaltain kongressin kirjastossa. Muutenkin kuin kielitieteellisesti ansioitunut isä Jakov Netsvetov kanonisoitiin ortodoksiseksi pyhäksi Anchorageissa lokakuussa 1994.

Knut Bergslandia on syytä onnitella aleutin kielen pelastamisesta jälkipolville ainakin kirjallisessa muodossa sekä sen saattamisesta kaikkien aleuttien ja aleutin kielestä kiinnostuneiden ulottuville sanakirjan ja folklorekokoelman *Aleut Tales and Narratives* (1990) muodossa.

PANU HALLAMAA